

O názvoch v teréne

Slovenské Národné Noviny; 18/2016; 07/05/2016; s.: 7; Gabriel ROŽAI ; Zaradenie: REPORTÁŽ

JAZYK A DOROZUMIEVANIE SA

Slovenské terénne (chotárne) názvy v sebe ukrývajú hodnotné informácie o našom národnom jazyku: mnohé z nich podávajú svedectvo o historickom vývine slovenčiny, a to prostredníctvom slovnej zásoby, ktorá sa zo súčasného jazyka (buď čiastočne, alebo úplne) vytratila alebo k nám prenikla z iných jazykov ako produkt rozvetvených kultúrnych a hospodárskych kontaktov prebehnuvších na našom území.

Časť slovenských terénnych názvov motivovaných lexikou nedomáceho pôvodu súvisí s rumunskou či rumunsko-ukrajinskou valaskou pastierskou kolonizáciou, ktorej prvá vlna, prichádzajúca z horských oblastí Zakarpatskej Ukrajiny, zasiahla naše územie už v 14. storočí. Práve vďaka valaskej kolonizácii sa môžeme najmä v hornatých krajoch Slovenska stretnúť s názvami ako Grúň, Salaš, Strungy, Poľana a pod. Osobitnú pozornosť zameriame na významovo menej priezračné názvy typu Magura, Kýčera a Grapa. Motivácia terénnych názvov typu Magura, Magurka či Megura sa spája s rumunským apelatívom mǎgură (pahorok), známym aj v poľštine a v ukrajinčine (magura). V domácich historických záznamoch sa tieto terénne názvy objavujú od konca 16. storočia s doloženým významom vrch, kopec. Ako všeobecné podstatné mená (apelatíva) sa v slovenskej nárečovej lexike vyskytujú iba ojedinele, pričom pomenúvajú vršky, kopce, resp. pahorkatiny (napr. magura v Chmiňanoch pri Prešove). Terénne názvy typu Magura sú rozšírené v hornatých oblastiach severovýchodného a stredného Slovenska, miestami sa však vyskytujú aj na severozápade našej krajiny. S názvami Kýčera, Kýčer, Kyčara alebo Kycora sa najčastejšie stretávame v severných okresoch Slovenska, ale aj na Gemeri, na Horehroní či v okolí Myjavy. Na našom území sú doložené od 17. storočia, a to jednak ako terénne názvy a v predpisovnom období aj ako apelatíva (napr. kyčer, v historických zdrojoch uvádzané ako kyčzera, kicžera) označujúce hoľu, horský pasienok alebo aj príkry, pustý vrch. Názvy typu Kýčera sa hojne využívajú na pomenovanie vrchov v celej karpatskej oblasti. Pôvod tohto názvu zatiaľ nebol definitívne stanovený. Na porovnanie sa ponúkajú rumunské názvy Chicera, Chicerea, Chiciora, ukrajinské nárečové Kečora alebo poľské Kiezora. Názvy typu Grapa, Grapy súvisia s rumunským podstatným menom groapă (jama), ktoré má pravdepodobne praeurópske korene. V domácich historických záznamoch sa slovo grapa uvádza vo význame pole na strmej stráni. V súčasnej nárečovej lexike (v podobe grapa, grap, grapy, drapa) označuje úboč, strmú stráň, resp. neúrodnú kamenistú roľu na stráni (hornotrenčianska a kysucká oblasť). S daným podstatným menom sa môžeme stretnúť aj na Ukrajine (gropa), v Poľsku (grapa) a v Českej republike, konkrétne v oblasti valašských a lašských nárečí (grapa, zdrapa, zdrap). Na našom území je terénny názov Grapy prvýkrát doložený z konca 18. storočia z Liptova. V súčasnosti sú tieto názvy najrozšírenejšie na severe Slovenska (oblasť Kysúc, Oravy, Liptova a Spiša).

Gabriel ROŽAI, Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF **UMB**